

Vår saksbehandler
Suzanne Hauge Norvang, tlf. 33412606

Dokumentdato
21.03.2022
Deres dato

Vår referanse
2022/5120 NOSU
Deres referanse

SOGN BRANN OG REDNING IKS
Att.Vidar Trettenes
Postboks 153
6851 SOGNDAL

Svar på spørsmål om brann- og eksplosjonsvernloven § 11 om oppgaver i krigs- og krisesituasjoner

Direktoratet for samfunnsikkerhet og beredskap (DSB) viser til e-post av 14.03.2022 der det vises til usikre tider som følge av invasjonen i Ukraina. Det bes om en presisering av brann- og eksplosjonsvernloven § 11 første ledd bokstav d om krigs- og krisesituasjoner, herunder hva sier forarbeidene, prioriteringsspørsmål mellom brann- og redningsvesen og Forsvaret, tjenesteplikt etter loven § 17 og rekvirering av personell etter loven § 12 første ledd bokstav d.

Kort oppsummert

Det følger av lovens forarbeider at brann- og redningsvesenet har de samme oppgavene i fredstid som i krig- eller krisesituasjon.

De nærmere bestemte forebyggende og beredskapsmessige oppgavene i krigs- og krisesituasjoner forutsettes regulert i forskrift. Per i dag fremkommer det ingen slike oppgaver i forskrift.

Forsvarets tjenesteplikt går foran brann- og redningsvesenets tjenesteplikt dersom det skulle oppstå en prioriteringskonflikt

I brann- og eksplosjonsvernloven § 11 første ledd bokstav d følger det at:

Brannvesenet skal:

Utføre nærmere bestemte forebyggende og beredskapsmessige oppgaver i krigs- og krisesituasjoner.

Lovens forarbeider

Bestemmelsen om oppgaver i krigs- og krisesituasjoner er nokså lite omtalt i forarbeidene til brann- og eksplosjonsvernloven. DSB viser derfor både til NOU og Ot.prp. for å gi et så godt bilde som mulig av lovgivers tanker om dette kravet.

I lovens forarbeider, NOU 1999: 4,¹ følger det av punkt 7.4:

¹ NOU 1999: 4 Utkast til ny lov om brann- og eksplosjonsvern, kap. 1 Brannvesen og redning, pkt. 9.4.2 Til § 19 Brannvesenets oppgaver og pkt. 7.4 siste avsnitt.

Utvalget vil ellers peke på det prinsipp som nå er slått fast i langtidsplanen for det sivile beredskap om at den myndighet som er tillagt et ansvar i fredssituasjon også bør være ansvarlig for det samme området i krigs- og andre krisesituasjoner, må komme til syne i den nye brann- og eksplosjonsvernloven. Utvalget fremmer derfor forslag om at den nye loven uttrykkelig presiserer at den fullt ut regulerer brannvesenets virksomhet både i krig og fred. Som en konsekvens av dette må det underliggende regelverk under sivilforsvarsloven også revideres. Sivilforsvarsloven § 1 forutsetter at det kan bestemmes i annen lovgivning at de hensyn som loven regulerer kan ivaretas av annen myndighet etter annen lovgivning. Utvalget fremmer derfor ikke forslag om endringer i sivilforsvarsloven.

Og punkt 9.4.2:

Bestemmelsen presiserer i nr. 4 at brannvesenet skal utføre de oppgaver som tillegges dette i krigs- og krisesituasjoner. Dette innebærer at brannvesenets oppgaver i slike situasjoner heretter forutsettes regulert av den nye loven med tilhørende forskrifter. Tidligere var det lovgivningen vedrørende det sivile beredskap som regulerte dette.

Departementet støtter Utvalgets vurdering, Ot.prp. nr. 28 (2002-2002)² pkt. 13.3.1:

Departementet deler vurderingen av at den etat som er tillagt en oppgave i fredstid bør ha det samme ansvar i en krigs- eller krisesituasjon. Lovforslagets § 11 bokstav d) presiserer derfor at loven også skal gjelde for brannvesenets oppgaver i krigs- og krisesituasjoner. Forholdet mellom brannvesenet og Sivilforsvaret vil måtte reguleres nærmere gjennom forskrifter. Lovutkastet er for øvrig ikke til hinder for at det inngås formelle avtaler mellom kommunen og Sivilforsvaret om hvordan samarbeidet skal fungere i praksis

I merknaden til § 11 Brannvesenets oppgaver i pkt. 16.1 skriver departementet at:

*Brannvesenets tilsynsoppgaver etter bokstav c) innebærer en videreføring av oppgaver etter gammel lovgivning, men vil også kunne omfatte oppgaver i forhold til de utvidede stoffbegrepene, slik disse er definert i § 4. Den nærmere defineringen av disse oppgavene, herunder avgrensningen av ansvar og oppgaver mellom direktoratet **forutsettes foretatt i forskrifter. Det samme gjelder hvilke oppgaver brannvesenet skal utføre i krigs- og krisesituasjoner i bokstav d).** (Vår utheving.)*

Det er ikke regulert i forskrift hvilke nærmere oppgaver brann- og redningsvesenet skal utføre i krigs- og krisesituasjoner. Med andre ord er det *per i dag* ingen slike nærmere bestemte oppgaver for disse situasjonene. Det som da helt tydelig kan trekkes ut fra forarbeidene er at brann- og redningsvesenets lovpålagte oppgaver gjelder i fred, krise og krig.

I forarbeidene (NOU'en) vises det til at lovgivningen om sivil beredskap tidligere regulerte dette temaet. Det står også skrevet i pkt. 6.5 at Sivilforsvarsloven på den tiden regulerte brann- og redningsvesenets oppgaver i krigs- og krisesituasjoner, selv om den heller ikke inneholdt detaljerte bestemmelser om dette.

² Ot.prp. nr. 28 (2002-2002) Om lov om vern mot brann, eksplosjon og ulykker med farlig stoff og om brannvesenets redningsoppgaver (brann- og eksplosjonsvernloven) og om endringer i arbeidsmiljøloven, pkt. 13.3.1 Nye oppgaver for brannvesenene

Tjenesteplikt i Sivilforsvaret

Når det gjelder tjenesteplikt i Sivilforsvaret, kan personell i brann- og redningsvesenet (både heltids- og deltidsansatte) etter søknad gis midlertidig fritak for tjeneste.

Tjenesteplikt er regulert i sivilbeskyttelsesloven³ § 8. Nærmere detaljer om midlertidig fritak for personell i nødetatene er regulert i sivilforsvarsforskriften⁴:

*§ 21 Midlertidig fritak fra tjeneste for personell i nødetatene
Polititjenestepersoner, ansatte i brann- og redningsvesenet og helsepersonell i helse- og omsorgstjenesten, jf. helsepersonelloven § 3 første ledd punkt 1 og 2, kan etter søknad fra arbeidsgiver gis midlertidig fritak fra tjeneste. Det kan gis fritak så lenge vedkommende har stillingen og for inntil tre år av gangen.*

Et vedtak om fritak kan oppheves dersom vilkårene for fritak ikke lenger er oppfylt.

I veileder til forskrift om sivilforsvar, datert 01.03.2022, pkt. 6.3, "Om § 21 Midlertidig fritak fra tjeneste for ansatte i nødetaten" følger det at:

Bestemmelsen gjelder midlertidig fritak for tjenestepliktige som arbeider i politi, brann- og redningsvesenet og helsesektoren.

En viktig oppgave for Sivilforsvaret er å forsterke nødetatene. Bestemmelsen skal derfor bidra til å sikre at nødetatene beholder tilstrekkelig personell til å kunne ivareta sitt ansvar.

(...)

Brann- og redningsansatte i deltidsstilling omfattes også av fritaksbestemmelsen. Deltidsansatte går i vaktordning, såkalt dreiende eller ikke-dreiende vakt. Ved dreiende vakt er det typisk fire vaktlag med vakt hver fjerde uke som plikter å møte ved alarm. Ikke-dreiende vakt, som er særlig aktuelt for de minste kommunene, innebærer 16 deltidsansatte som ikke har samme møteplikt men som likevel har en rolle i brann- og redningsvesenets samlede beredskap.

(...)

Dette er en kan-bestemmelse, og det er arbeidsgiver som skal søke på vegne av den tjenestepliktige. Midlertidig fritak gjelder for det tidsrommet vedkommende har stillingen. I vurderingen av fritakssøknaden skal nødetatens behov avveies mot Sivilforsvarets behov.

Tjenesteplikt i Forsvaret og i brann- og redningsvesenet

Spørsmålet her er som følger: "Når det gjelder personell i deltidskorps kan det bli en prioriteringskonflikt mellom brannvesenet og forsvaret. Altså, jeg kan måtte avse personell til forsvaret og dermed ikke ha mulighet til å oppfylle brannvesenets forpliktelser. Hvem har prioriteringen? Og hvordan står dette opp mot paragraf 17 angående tjenesteplikt?"

³ Lov 25. juni 2010 nr. 45 om kommunal beredskapsplikt, sivile beskyttelsestiltak og Sivilforsvaret (sivilbeskyttelsesloven).

⁴ Forskrift 14. februar 2022 nr. 253 om sivilforsvar (sivilforsvarsforskriften).

Forsvaret selv er nærmest til å veilede i eget regelverk, men DSB ser at det fremgår av forsvarsloven⁵ § 17 at:

*"De vernepliktiges tjenesteplikt omfatter ordinær tjeneste og ekstraordinær tjeneste. **Denne tjenesteplikten går foran annen lovpålagt tjenesteplikt**" (vår utheving).*

Se i bestemmelsen for ytterligere detaljer (tilgjengelig på Lovdata.no). Prioriteringen innen tjenesteplikt fremgår altså direkte i loven, og Stortinget som lovgivende myndighet har foretatt prioriteringen. Forsvarets tjenesteplikt går foran brann- og redningsvesenets tjenesteplikt dersom det skulle oppstå en prioriteringskonflikt.

Brann- og redningsvesenets rekvirering av personell

Det kan virke som om spørsmålet om rekvirering av personell etter brann- og eksplosjonsvernloven § 12 første ledd bokstav d er stilt sammen med spørsmålet om tjenesteplikt, og en eventuell prioriteringskonflikt med Forsvaret.

DSB ønsker å informere om at det er forskjell på tjenesteplikt og rekvirering under innsats. Tjenesteplikten er ment for særskilte tilfeller der det er nødvendig for å sikre at brann- og redningsvesenet skal kunne gjennomføre oppgavene pålagt i brann- og eksplosjonsvernloven. Dette omhandler drift, og bidrar for eksempel til at kravene om dimensjonering av vaktlag mv. kan opprettholdes.

Det følger av Ot.prp. nr. 28 (2001-2002), pkt. 16.3 Til § 17 Tjenesteplikt i brannvesenet:

Brannvesenets faste personell forutsettes tilsatt gjennom ordinære tilsettingsprosedyrer. Bestemmelsen er ment å komme til anvendelse i situasjoner da brannvesenet grunnet personellmangel ikke tilfredsstiller kravene etter § 9. Ved en slik pålagt tjenesteplikt må det tas hensyn til at dette ikke vil svekke andre beredkapsorganisasjoner, f.eks. Sivilforsvaret eller industribedrifter som har krav til egenberedskap (industrivern) etter denne eller annen lovgivning. Ved pålagt tjenesteplikt inntrer kommunens alminnelige arbeidsgiveransvar med de plikter dette innebærer bl.a. for opplæring, sikringstiltak m.m.

Rekvireringsfullmakten i brann- og eksplosjonsvernloven § 12 første ledd bokstav d viser til at rekvireringen må skje innenfor rammen av § 5 fjerde ledd. I sistnevnte bestemmelse følger det at dette gjelder rednings- og sløkkearbeid i innsats. Innsats, altså ikke ordinær drift. Forarbeidene understreker forholdsmessighetsprinsippet i denne sammenheng.

Det følger av Ot.prp. nr. 28 (2001-2002), pkt. 16.3 Til § 5 Den enkeltes plikt til å forebygge og begrense skadevirkningene ved brann, eksplosjon og annen ulykke:

Rekvisisjons- og inngrepsfullmakten i forhold til privates eiendom i fjerde ledd begrenses av forholdsmessighetsprinsippet, det vil si at inngrepet må være nødvendig for å sikre liv eller for å sikre verdier som er større enn de som går tapt ved inngrepet.

⁵ Lov 12. august 2016 nr. 77 om verneplikt og tjeneste i Forsvaret m.m.

DSB vedlegger to brev som ble publisert på direktoratets hjemmeside under covid-19 pandemien om brann- og eksplosjonsvernloven § 17 om tjenesteplikt, da disse også inneholder nyttig informasjon som kan overføres til andre situasjoner enn pandemi.

DSB håper ovennevnte er til hjelp og bevarer dine spørsmål.

Med hilsen
for Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap
Brann og redning

Dag Rune Omland
Seksjonssjef

Suzanne Hauge Norvang
juridisk utredningsleder

Dokumentet er godkjent elektronisk og sendes derfor uten underskrift.

Vedlegg

1. Bruk av nød-bestemmelsen i brann- og eksplosjonsvernloven § 17 i forbindelse med utbrudd av covid-19
2. Når tjeneste i brann- og redningsvesenet konkurrerer med arbeidsplikt i andre samfunnskritiske funksjoner